

Bestaanszekerheid, iedereen spreekt erover, maar wat gebeurt er daadwerkelijk?

Het wachten is op stappen die de bestaanszekerheid van een flink deel van de bevolking daadwerkelijk verbetert

14-15 NOVEMBER 2023 CAIXAFORUM, MADRID
21ST EUROPEAN MEETING OF PEOPLE EXPERIENCING POVERTY

THE UNBEARABLE COST OF LIVING

PEP2023 EU ELECTIONS EDITION

Verkiezingen

Op 22 november 2023 vinden verkiezingen plaats. Al weken voorafgaand aan deze belangrijke dag wordt bestaanszekerheid een van de centrale thema's. Geen enkele partij lijkt eraan voorbij te kunnen. De verschillen zijn direct zichtbaar. Waar de een wel degelijk zaken wil aanpakken en de situatie van de laagste inkomens wil verbeteren, zien we bij de ander dat er sprake is van woorden en veel lucht, maar geen of heel weinig daadkracht. Gelet op de peilingen lijken ook deze verkiezingen voor de mensen aan de onderkant van de samenleving niets op te leveren. Als er al hoop is dan is die marginaal. Naast de kleur en het sociale karakter van het nieuwe kabinet is er ook de vraag of er een nieuwe minister voor Armoede & Participatie terug zal komen en of deze het beleid van minister Schouten, gericht op het verminderen van wantrouwen en het vergroten van vertrouwen in de burgers, met name binnen de Participatiewet, zal handhaven. Laten we eens kijken wat er allemaal gebeurt. Om te beginnen een stukje terugblik op zo'n 20 jaar neoliberal beleid, dat een goed land veranderde in een land vol twijfels en angsten voor velen.

Eerst gaf men de macht aan de markt

Toen begon men de lonen, met name in het onderste segment, niet meer volop mee te laten stijgen

Vervolgens werd, onder druk, een toeslagenjungle gecreëerd om een beetje te repareren

Dan begint het klagen dat mensen in een armoedeval terecht komen wanneer ze meer gaan verdienen of op de arbeidsmarkt terugkeren

Vervolgens constateert men dat dat door de toeslagen komt

Vooraf niet erkennend dat het door slecht loonbeleid, alles gericht op winstgevendheid van bedrijven, is ontstaan

De rechtsongelijkheid die ontstaan is, is ongekend voor Nederland

Ook dit is armoede, namelijk een gebrek aan inzicht, respect en van sociaal gevoel.

Een goed voorbeeld is de belofte om in 2024 iets extra's te doen om de armoede niet verder te laten stijgen. Er worden 406€ op jaarbasis aangeboden om de huurtoeslag te verhogen. Dat is 34€ per maand voor hen die huurtoeslag hebben. Tegelijkertijd wordt de extra verhoging van de zorgtoeslag, die in 2023 is ingevoerd om de armoede terug te dringen, beëindigd. Netto blijft er dus nog 34 -/- 27 = 7€ over. Maar daarmee zijn we er nog niet. Ook de huurtoeslag werd voor 2023 extra verhoogd en wel met circa 17€ per maand. Vervalt die of blijft het zo? Stel dat ook die eindigt per 1 januari 2024, dan is de extra verhoging 34 -/- 17 -/- 27 = -/- 10€ ofwel de inkomens van de groep die hiervoor in aanmerking komt, gaat zelfs met 10€ per maand omlaag. Dus is de vraag gerechtvaardigd hoezo dit een stap is om de armoede niet verder te laten stijgen.

Anders?

Natuurlijk kan het ook anders. We willen in dit stuk ingaan op alternatieven, maar ook op de hoopgevende stappen die door de Vereniging van Gemeenten (VNG), door Divosa, door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gezet worden en op onderzoeken van het Sociaal en Cultureel Planbureau en anderen, die aandringen op verandering van beleid. Waar we zeker ook bij stil willen staan is het rapport Borstlap dat behoorlijk sterke uitspraken doet over zowel de arbeidsmarkt als ook het minimumloon en op de Directive Minimumloon van de Europese Commissie, die ook Nederland binnen afzienbare tijd moet omzetten. We starten met de brief die we aan de besturen van alle democratische partijen gestuurd hebben en waarin we drie voorstellen hebben benoemd.

1. Het ministerie van Financiën heeft de meer dan honderd belastingaftrekposten bekeken en men komt tot de conclusie dat 43 stuks niet efficiënt zijn. Afschaffing levert direct 17 miljard per jaar op.
2. Er is, evenals in Duitsland, ook hier een gigantische zwendel met aandelen geweest. Deze zogenaamde Cum Ex en Cum Cum fraude heeft het rijk naar schatting 26 miljard aan misgelopen belastingopbrengsten gekost. In Duitsland is men op zoek naar de fraudeurs om het geld alsnog op te halen. Inmiddels zijn er al mensen veroordeeld en in de gevangenis beland. In ons land lijkt men het gewoonweg te accepteren. Tijd voor een grote Task Force die de misgelopen 26 miljard alsnog gaat innen en de fraudeurs voor de rechter brengt.
3. In sommige EU landen, zoals Frankrijk en Zweden kent men ze al, de Financiële Transactie Belasting (FTB). Dit is een belasting op transacties aan de Beurs. Wanneer we die ook hier invoeren, en de pensioenfondsen uitsluiten, dan is de verwachte opbrengst 9 miljard per jaar.

En dan is er natuurlijk de discussie over de 46 miljard aan belastingvrijstellingen en subsidies voor de fossiele industrie. Stel je beëindigd, wat zelfs een grote groep economen vraagt, in stappen van 15% per jaar, dan levert dat per jaar 6,5 miljard op.

Er is dus geen enkele reden om ook maar één euro te bezuinigen. Er zijn wel meer dan genoeg redenen aan eind te maken aan al deze geldverslindende maatregelen en om snel de FTB in te voeren. Mocht, wat dit laatste betreft, gesteld worden dat dat alleen binnen EU-verband goed mogelijk is, welnu de overweging om de FTB binnen de EU in te voeren maakt deel uit van de voorlopige EU agenda 2026 en er wordt binnen de Organisatie voor Economische Ontwikkeling (OECD) over gesproken om dit, net als de 15% basisbelasting op winsten overal in te voeren. De invoering van deze winstbelasting levert, zo zei Gerasimus Thomas, de directeur-generaal van het Directoraat Fiscaliteit van de Europese Commissie tijdens het Belasting Symposium dat het Europees Parlement en de Europese Commissie in oktober 2023 samen organiseerden, per jaar extra 200 miljard op. Voor de FTB wordt voorlopig een kleine 60 miljard per jaar aan opbrengt gecalculeerd binnen EU verband. Hierbij zei gezegd dat onduidelijk is of deze belasting 0,1 of 0,3% van iedere transactie zal bedragen en of de derivaten (opties, swaps, futures) meegenomen worden. De wereldwijde werkgroep die voor de invoering van een FTB lobbyed en waarin ook het European Anti Poverty Network (EAPN) deelneemt, is voor 0,3% voor alle transacties, dus inclusief de derivaten en vindt dat alleen pensioenfondsen uitgesloten mogen worden van deze belasting.

En dan is er nog de discussie over het belasten van vermogenden en over de erfbelasting, die met name voor grote erfenissen zo goed als afgeschaft is. Dat deed men, zo wordt gezegd, om met name bij het erven van bedrijven te voorkomen dat werkgelegenheid weg zou vallen. Hoe onrechtvaardig zulke stappen zijn, valt op wanneer je de erfbelasting vergelijkt met de kansspelbelasting, die 29% bedraagt. Wie meer dan 454 euro wint in bijvoorbeeld de Postcodeloterij moet over het bedrag 29% belasting betalen. Dus erf je een miljoen, dan houd je veel meer over dan wanneer je een miljoen in de loterij of lotto wint. Dat zien wij als rechtsongelijkheid en daarom stellen we voor dat voor iedereen het zelfde geldt, namelijk of je erft of wint, je betaalt 20% belasting over alles.

Dat is ook in overeenstemming met de Belastinggelijkheid waarover de Europese Commissie en het Europees Parlement spreken bij het Belasting Symposium. Men streeft naar een nieuwe belastingmix en wil die de komende jaren realiseren. Daarbij valt ook op dat de werkgroep Vermogensbelasting vrijwel unaniem van mening was dat deze belasting omhoog moet. We gaan er daarbij van uit dat men daar geen verhoging van 0,1% mee bedoelt, maar een substantiële verhoging. Tel daar ook bij op dat een aantal miljardairs en miljonairs aangeboden heeft meer belasting te betalen en dat het Centraal Planbureau (CPB) laat zien dat vanaf de rijkste 10 procent de belastingdruk afneemt. De belasting en premiedruk van de hoogste 1 procent inkomens is zelfs "veel lager" dan voor de overige inkomens. Er valt dus heel veel te winnen bij een eerlijke verhouding, ook al zullen de hoge en hoogste inkomens huilend klagen dat zij de dupe zijn.

Stel dat per 1 januari 2024 al deze maatregelen genomen zouden worden, dan ontstaat een overschot voor de begroting van de staat. Niet alleen voor volgend jaar, maar ook al jaren daarna. Dat vereist dan weer slim beleid om dit extra geld goed te besteden en niet toe te geven aan de lobby van bedrijven en vermogenden om voor hen nieuwe aftrekposten, belastingvrijstellingen of subsidieregelingen te verzinnen. Het extra geld kun je opsplitsen in een aantal sociale stappen.

1. Verhoging van het wettelijk minimumloon, met behoud van 100% koppeling voor alle uitkeringen en de AOW. Daarmee voldoet men dan ook aan de eis van de Directive Minimumloon van de Europese Commissie (RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD betreffende toereikende minimumlonen in de Europese Unie), die ook Nederland moet omzetten. De Commissie gaat uit van een minimumloon dat minstens 60% van het mediane inkomen bedraagt en dat minimaal tweejaarlijks op dat niveau getoetst c.q. gebracht wordt.
2. Er is geld voor de klimaattransitie, waarbij de zwakste schouders geholpen worden om ook deel te nemen aan de veranderingsprocessen. Denk daarbij aan het isoleren van sociale woningen, het aanschaffen van warmtepompen en zonnepanelen, zodat het energieverbruik sterk verminderd kan worden.
3. Het creëren van nieuwe bossen en natuurgebieden en het ondersteunen van kleine boerenbedrijven die overgestapt zijn of overstappen op puur biologische landbouw.
4. Minimaal een miljard wordt ieder jaar besteed aan het creëren van betaalbare, duurzame, woningen. Of dat dan het renoveren van leegstaande woningen boven winkels, het ombouwen van leegstaande bureaupanden of nieuwbouw betreft, maakt niet uit.
5. Eerlijke verhouding creëren en de erfbelasting en kansspelbelasting even hoog maken. Wij stellen 20% voor, ook over huizen, bedrijven, aandelen enzovoorts waar het erfbelasting betreft.
6. In overeenstemming met velen, waaronder miljardairs en miljonairs stellen we voor de vermogensbelasting in stappen flink te verhogen.
7. Het verlagen van de inkomstenbelasting voor iedereen, waarbij voor inkomens onder de 25.000€ bruto geldt dat ze helemaal geen IB meer betalen. Dat bedrag stijgt jaarlijks mee met de inflatie.
8. Belangrijk is dat deze volgorde ook terugkomt in de besluitvorming. Dit om te voorkomen dat de IB, en wel voor de hogere en hoogste inkomens wel verlaagd wordt en andere stappen niet gezet worden. Blijft er daarna nog geld over, dan kan daarmee de staatschuld teruggebracht worden, wat meteen weer geld oplevert, namelijk de rente die niet meer betaald hoeft te worden.

Veronderstel dat er een regering komt die het lef heeft deze stappen de komende jaren te zetten, dan zou de schatkist per jaar met $17 + 9 + 46 + (\text{schatting}) 20$ (erfbelasting en vermogensbelasting) = 82 miljard extra gevuld worden. Geld zat om de BTW op biologische levensmiddelen te beëindigen, om sociale huizen te isoleren, om nieuwe coöperatieven op het gebied van wonen, om energie te stichten en om mensen met een beperking een echte kans op de arbeidsmarkt te geven.

Dat is uiteindelijk een van de doelen van de Participatiewet, waarbij gezegd moet worden dat op het moment wij een project indienden om hieraan te werken, het per omgaande werd afgewezen. Voor hen die in dergelijke initiatieven geïnteresseerd zijn: kijk eens bij [Home - Stichting Nieuw Nabuurschap](#). Prachtig initiatief dat een echte kans voor mensen met een psychische beperking kansen biedt om uit hun isolement te ontsnappen.

Huisvesting

Laten we hier starten met het manifest dat de werkgroep NoordAs Amsterdam onlangs publiceerde en aan wethouder Moorman van Amsterdam aanbod. [Manifest overhandigen aan de wethouder \(denoordas.nl\)](#) Het Manifest zelf is ook te vinden op <https://www.facebook.com/EAPNNederland>

De nieuwe partij Nieuw Sociaal Contract stelt dat de kosten van de mensen moeten worden aangepast. Denk daarbij aan de hoge huren. Wij vragen ons af hoe je dat wil doen, zonder de huurtoeslag extra te verhogen? Stel dat dit de oplossing wordt, dan betekent dit dat de kans op een armoedeval toeneemt. We zien namelijk niet hoe een regering verhuurders kan dwingen hun huren omlaag te brengen. Of wil men een stop voor huurverhogingen voor de komende vier jaar? Is dit niet eerder al eens mislukt?

Feit is dat voor veel mensen geldt dat ze niet kunnen verhuizen omdat ze de nieuwe huur niet kunnen betalen. Dat heeft er voor gezorgd dat bovenop het tekort aan woningen een tweede verstopping van de woningmarkt heeft plaatsgevonden. Doorstroom is er alleen voor hen die een fors inkomen hebben of voor hen die door ouderdom in een instelling geplaatst worden, waarbij voor deze laatste groep geldt dat ook hier het aantal plaatsingskansen enorm gedaald is. We hebben te maken met een woningmarkt waarbinnen de kans op een betaalbare woning voor een fors deel van de bevolking of heel klein of zelfs nihil geworden is. Dat dit onder andere met de speculatie op de woningmarkt te maken heeft, is duidelijk. Dat het vooral ook met de instelling van de regering te maken heeft, eveneens. Zei VVD minister Blok een paar jaar geleden niet dat 'Nederland klaar was', waarna hij de sociale huisvesting onder druk zette door buitenlandse investeerders te werven? Wij, de mensen binnen de armoedebeweging, zijn het met elkaar eens: de huizen crisis is net zo erg als die in de jaren vijftig en alleen maar bouwen, bouwen, bouwen scanderen, helpt ons niet verder. Hierboven hebben we alternatieven aangeboden om extra, nieuw, geld te verwerven. Dat kan deels gebruikt worden voor een nieuw woonprogramma, geleid door een minister van Volkshuisvesting, die de bouw van sociale huurwoningen voorrang geeft. Dat moeten niet altijd nieuw gebouwde huizen zijn. Wat blijkt is dat zo'n 70.000 woningen boven winkels snel omgebouwd kunnen worden en aangeboden kunnen worden. Zaak is ze goed te isoleren, bij de tijd te brengen en aan te bieden voor huren onder de huurtoeslaggrens ofwel als sociale huurwoningen. Een tweede stap is het verbouwen van leegstandende bureaus. Ook hier valt veel te halen. Deze twee stappen kunnen de komende twee jaar leiden tot een vermindering van de vraag naar betaalbare woningen met zo'n 200.000 woningen, waaronder studio's en kleine appartementen voor jongeren tegen een huur onder de 450 euro. Het is een kwestie van andere keuzes maken. Dit beleid, het ombouwen van bestaande gebouwen naar betaalbare sociale huurwoningen, helpt om de lage inkomens maar lucht te verschaffen. Omdat ze niet langer hoeven dromen van een eigen woning; omdat de huur betaalbaar is; omdat ze door goede isolatie lage energielasten hebben en omdat er weer beweging in de woningmarkt komt. Het draagt overigens ook bij aan kansen van mensen met een beperking en van ouderen om een aangepaste woning te verwerven. Daardoor komen woningen vrij voor gezinnen. Het is een mes dat van meer dan twee kanten snijdt, dus waarom nog langer wachten?

Een groep mogen we hier niet vergeten. Dat zijn onze hoogbejaarden en zij, die door een handicap extra ondersteuning nodig hebben waar het huisvesting betreft. Inmiddels zijn we zover dat demissionaire regering er blijkbaar over nadenkt de hoogbejaarden thuis te laten, gezien het gebrek aan zorginstellingen en bureaus te verplichten hen via mantelzorg te ondersteunen. Het is te hopen dat dit een gerucht is dat niet bewaarheid wordt.

Werk

Op 23 januari 2020 presenteerde de Commissie Regulering Werk, bekend als de Commissie Borstlap, het rapport *'In wat voor land willen wij werken? Naar een nieuw ontwerp voor de regulering van werk'*. In dit rapport wordt duidelijk dat zo'n 40% van alle werkende inmiddels geen vast werkverband met een werkgever meer heeft, maar als zzp-er of anderszins werkzaam is. De commissie ziet dit als een gevaar voor de toekomst van de arbeidsmarkt en van de werkenden zelf. Wat EAPN NL ziet is dat een steeds groter deel van de werkende niet meer aangesloten is bij het sociale zekerheidssysteem, wat als gevolg heeft dat de opbrengst verder vermindert en dat mensen met een tijdelijk contract, met een contract via een uitzendbureau, met een zzp-status, niet meer voldoende of zelfs helemaal niet meer verzekerd zijn door het collectieve systeem. Dat heeft enorme gevolgen voor hen, ook wanneer ze later met pensioen gaan. Velen verdienen niet voldoende om aan extra pensioensparen toe te komen en vaak zijn ze niet of onvoldoende verzekerd voor arbeidsongeschiktheid. Ziek worden kan niet, want dan is er geen inkomen. Langdurig of voor goed arbeidsongeschikt worden betekent vaak de directe duikeling in de bijstand, met allen gevolgen van dien, zowel financieel als geestelijk. De Commissie Borstlap heeft een hele reeks voorstellen ontwikkeld om de arbeidsmarkt waar op orde te brengen, zoals het beëindigen van tijdelijke contracten en het terugdringen van het aantal zzp-ers. Zij pleit heel duidelijk voor vaste arbeidscontracten en heldere arbeidsverhoudingen, waarbij ze ook het minimumloon betreft. Dat moet dringend omhoog.

Vreemd is dat er een algemene politieke overeenstemming heerst dat 'werk moet lonen', maar soms krijg je de indruk dat dit alleen voor bedrijven en hoge inkomens geldt. Het op peil brengen van zowel het minimumloon als het behoud van 100% koppeling voor de uitkeringen en AOW zijn twee maatregelen die passen in een samenleving als de onze. Dat zal de koopkracht van de lage inkomens vergoten, wat goed is voor de werkgelegenheid en waardoor een deel van de toeslagen lager zal uitvallen. Een niet direct zichtbaar, maar zeker ook aanwezig effect is dat mensen minder stress ondervinden en minder met het overleven bezig moeten zijn. Dat zal op den duur een positief effect op de zorg hebben: minder ziektes. Dus, waar wacht men nog op? Het terugdringen van de veramerikanisering kan vandaag al starten.

We worden overspoeld met mededelingen dat er een tekort is aan arbeidskrachten. Terwijl er mensen langs de kant staan die graag zouden willen werken. Alleen zij kunnen, gelet op hun omstandigheden, geen volle werkweek of zwaar werk meer verrichten. Mensen met een beperking kunnen wel degelijk een bijdrage leveren, mits men hen een echte kans geeft, rekening houdend met hun omstandigheden. Wat heb je liever? Iemand die weg zit te kwijnen of iemand die 12 uur per week betaald werk verricht?

In het kader van de discussie over de Participatiewet hebben we ingebracht dat het initiatief 'STimulering Arbeidsmarkt Positie', beter bekend als STAP-subsidie, een instrument zijn kan om mensen, wanneer ze werkloos worden, meteen een aanbod te doen. Op die manier kunnen ze zelf een keuze maken hoe ze zich verder willen ontwikkelen en wordt de kans op het vinden van een nieuwe baan duidelijk vergroot. Het biedt een uitgesproken kans om mensen te activeren. Daarnaast geldt dat als arbeid moet lonen dit ook moet gelden voor de lage inkomens. Dat het minimumloon en het minimuminkomen te laag zijn, maken wij, en vele anderen, al jaren duidelijk. Tijd voor verandering.

Zorg

Wanneer we over zorg spreken, denken we direct aan zorgverzekering en alles wat hiermee te maken heeft. Een belangrijk onderwerp, gezien en de afhankelijkheid van goede zorg en de daarmee verbonden kosten. Maar, vooraleer we daarop ingaan, eerst die andere zorg. Namelijk de zorg van de overheid voor haar burgers, voor hun bestaanszekerheid. In *'Bestaanszekerheid als belofte naar een lokale agenda bestaanszekerheid'* ([Bestaanszekerheid als belofte \(vng.nl\)](#)), schrijft de Vereniging van Nederlandse Gemeenten hierover: *'De bestaanszekerheid als grondwettelijke zorg van de overheid is*

in crisis. Met ongekennde compensatiemaatregelen helpen we inwoners om te kunnen overleven. Gemeenten zien het aantal huishoudens dat zij bij inkomenscrises moeten helpen de afgelopen jaren verdubbelen naar bijna een miljoen huishoudens. De houdbaarheid van deze crisisaanpak is zowel financieel als in de uitvoering beperkt. Het vraagt om fundamentele en uitvoerbare keuzes. We moeten het tij keren om een menswaardig bestaan veilig te stellen. Als we daar de komende tien jaar niet toe in staat zijn, ontstaat er een groep van onzekeren die voor een maatschappelijke splijtzwam kan zorgen. [...]. We zien dat er de laatste jaren stappen in de goede richting gezet worden: de huur- en kinderopvangtoeslag worden gewijzigd, de Participatiewet krijgt aanpassingen en flexarbeid wordt minder aantrekkelijk. Omdat deze stappen binnen korte kabinetsperiodes worden gemaakt binnen bestaande kaders, regelingen, budgetten en organisaties is de kans op een uitvoeringsdebacle groot. Onze inschatting is dat het ook financieel beter rendoert om met langetermijnoplossingen te werken in plaats van met suboptimale oplossingen op korte termijn. [...] Om als gemeenten onze rol te kunnen vervullen is het nodig dat er een stip op de horizon staat.

- *Inkomen is weer genoeg om van te leven. Iedereen heeft een inkomen waar je van kunt leven en alle sociale basisvoorzieningen van kunt betalen. Dit betekent dus dat het minimumloon een adequaat niveau heeft om te kunnen voorzien in kosten levensonderhoud. Om een zeker inkomen te kunnen hebben wordt het toeslagenstelsel – waarbij het risico via de bankrekening van inwoners loopt – afgeschaft. Bestaansonzekerheid als verdienmodel (zoals de online schuldenindustrie en achteraf betalen) wordt weggenomen en sectoren worden verantwoordelijk gesteld voor de onwenselijke effecten die hun verdienmodel op bestaanszekerheid heeft.*

- *Iedereen ontwikkelt mee in de maatschappij. Iedereen is nodig. Gemeenten hebben een bijzondere verantwoordelijkheid voor inwoners die ondersteuning nodig hebben om in arbeidsmarkt en maatschappij te kunnen participeren. Met vaste contracten en (om-) scholingsmogelijkheden kan iedereen in zekerheid loopbaanstappen nemen. Werken vanuit bijstand moet altijd lonen. Met investeringen in menselijk kapitaal dragen we bij aan vermindering van de krapte op de arbeidsmarkt die door vergrijzing, grotere zorgbehoefte en maatschappelijke transitie ontstaat. Er zijn voldoende beschutte werkplekken en dagbestedingsplaatsen beschikbaar zodat iedereen elke dag meedoet in de maatschappij.*

- *De overheid vertrouwt inwoners en wordt betrouwbaar. Als overheden weten we dat we de afgelopen decennia inwoners met wantrouwen tegemoet zijn getreden. In wetgeving en uitvoering passen we de mensbeelden aan vanuit vertrouwen in mensen en handelen we vanuit compassie. Om dit goed te kunnen, zorgen we dat menselijk contact met de overheid mogelijk wordt. Inwoners hoeven niet aan te vragen waar zij recht op hebben, maar de overheid gaat dit bij voorbaat toekennen. Onafhankelijke ondersteuning zoals sociaal raadslieden en ombudsfuncties zijn beschikbaar zodat niemand er niet alleen voor staat in de bureaucratie.'*

Samengevat zegt men dat

- Bestaanszekerheid door de Grondwet verplicht is.
- Dat al de, al dan niet tijdelijke, extra maatregelen geen zekerheid bieden, maar naast enorm veel extra werk voor gemeenten, voor de burgers onduidelijkheid bieden. Heb je wel of geen recht? Voor hoelang en onder welke tijdelijke voorwaarden?
- Dat voor velen het inkomen niet meer voldoende is om van te kunnen leven. Dat bestaansonzekerheid wordt beëindigd.
- Dat iedereen nodig is en recht heeft op zowel participatie als ontwikkeling. Dat mensen een recht op een vast contract hebben.

- Dat het zo geschonden vertrouwen, dat voor velen omgeslagen is in wantrouwen, waar het de overheid betreft, weer hersteld moet worden. Dit sluit naadloos aan bij de opdracht die de minister voor Armoede gegeven heeft voor wat betreft de renovatie van de Participatiewet.

De VNG wil dat er lange termijn oplossingen komen en daarover wil men afspraken maken. Onderstaande tabel geeft weer waar de prioriteiten liggen. We onderschrijven dit initiatief en willen graag ons steentje hiertoe bijdragen. Terug of vooruit, hoe je het zien wil, naar een sociaal Nederland, waar voor iedereen plek is en waar niet langer de winstgevendheid van de bedrijven de norm is, maar de bestaanszekerheid van de burgers, **alle** burgers. Dat herstel van die bestaanszekerheid een positief effect op zowel de gezondheid van de mensen als op de efficiëntie op de werkplek heeft, behoeft geen betoog. Gelukkige mensen zijn gezonder en presteren beter.

Belofte	Langetermijnperspectief	Doorbraakthema's	Kortetermijnmaatregelen
Inkomenszekerheid	Sociaal minimum voldoende om te kunnen bestaan Afschaffing toeslagenstelsel Aanpassing fiscaliteit die vaste arbeid stimuleert	<ul style="list-style-type: none"> • Schuldig aan schulden: aanpak van oorzaak van schulden • Woonruimte als medicijn in het sociaal domein. • Het basispakket maakt het gezondheidsverschil 	Participatiewet in Balans Aanpassing toeslagenstelsel Online schuldenindustrie reguleren
Werkzekerheid	Uitvoering adviezen 'commissie Borstlap' Economisch/arbeidsmarkt-beleid	<ul style="list-style-type: none"> • Een arbeidsmarkt met een beperking aan het werk • Het best uitvoerbare stelsel voor bestaanszekerheid over 10 jaar (presentatie stand van de uitvoering) 	Infrastructuur sociaal ontwikkelbedrijven (vanouds SW) overeind houden. Reïntegratiemiddelen versterken
Menselijke maat	Aanpassing AWB: van aanvragen naar toekennen rechten.		Versterken sociaal raadsleden

Hier de vier pijlers waarop de VNG en haar leden de toekomst willen bouwen.

1. Inkomenszekerheid: inwoners hebben zekerheid op voldoende en voorspelbaar inkomen om in hun levensonderhoud te voldoen.
2. Werkzekerheid: inwoners hebben de zekerheid om door betekenisvol werk en zinvolle dagbesteding mee te kunnen doen in de maatschappij.
3. Menselijke maat: overheid benadert burgers vanuit vertrouwen en empathie en sluit aan bij de situatie van inwoners. Hiermee geven we inwoners de zekerheid dat ze gesteund worden door de overheid wanneer dat nodig is.
4. Basisvoorzieningen wonen en zorg: het hebben van een plek om te wonen en goede zorg zijn basale zekerheden om te kunnen werken en leven.

Wat we hier nog willen vermelden, is dat we in het kader van het niet-gebruik, waar allen proberen oplossingen te vinden om dit te verminderen, een project ingediend hebben, samen met het IT-bedrijf Forus, om een nieuw systeem, dat het niet-gebruik vermindert, bij een aantal gemeenten uit te proberen. Het is ontwikkeld als een initiatief van de gemeente Westerkwartier, waar het inmiddels functioneert en prima resultaten laat zien. Inmiddels hebben de gemeente en de ontwikkelaars de Innovatieve prijs ontvangen voor dit traject. Helaas hebben we nog geen reactie van het ministerie, waardoor we naar onze mening een echte kans gaan missen.

Trekken we deze belangrijk en heldere lijn door naar de andere kant van zorg, namelijk de 'zorgverzekering' dan zien we dat ook hier werk aan de winkel is. Daarbij gelden voor EAPN NL vier belangrijke basisregels.

1. Zorg is géén marktproduct. Alle stappen die binnen de zorg al genomen zijn om de markt meer macht te geven, worden teruggedraaid en beëindigd.

2. Mensen die in de zorg werkzaam zijn, hebben eveneens recht op bestaanszekerheid. Dus de lonen in de onderste segmenten, zowel in ziekenhuizen als zorginstellingen, maar ook bij thuiszorg, hebben een forse verhoging nodig. Dat maakt deze werkvorm ook voor jongeren weer aantrekkelijk.
3. Mantelzorg is iets dat mensen vrijwillig aanbieden om hun kind of partner of ouder te ondersteunen en dient niet gezien te worden als 'makkelijk verdienmodel' waar mensen toe verplicht kunnen worden.
4. In ons '*Verlag van de gesprekken over wat Zorg voor mensen met een laag inkomen betekent, ook in een tijd waarin een pandemie heerst en niemand weet wanneer het eindigt en wat hierna komt.*', bieden we aanbevelingen voor verbetering aan. [Microsoft Word - Verlag Zorgdiskussie \(eapnned.nl\)](#) We hebben daarbij ook gekeken naar het voorkomen van zorg of misschien is het beter te stellen waar komt het verzoek om zorg vandaan. Hier herhalen we die aanbeveling nog maar eens.

Als blijkt dat de huisarts voor een of meerdere geuite klachten geen medische oorzaak en oplossing kan vinden, zou de huisarts vragen moeten stellen naar de huiselijke en sociale omstandigheden van de cliënt. Een simpele vraag zoals: "Bij wie gaat u deze week een bakje koffie drinken?", zou enig inzicht kunnen verschaffen of er sprake is van mogelijke vereenzaming. In deze gevallen zou de huisarts moeten doorverwijzen naar de bovenstaande aanspreekpunten waar wel ruimte en tijd is om aandacht te kunnen geven aan deze individuele omstandigheden. Wij adviseren 'dringend' om te investeren in sociale structuren en met name in sleutelpersonen ter ondersteuning voor het terug kunnen brengen van het zelf oplossend vermogen van de individuele mens. Dit alles is helemaal niet nieuw. Al in 1988 bracht het project "Baanloosheid & Gezondheid" o.l.v. de Amsterdamse psycholoog Heinz Mölders (†) dit onder de aandacht van de eerstelijns gezondheidszorg, maar er was geen interesse voor!

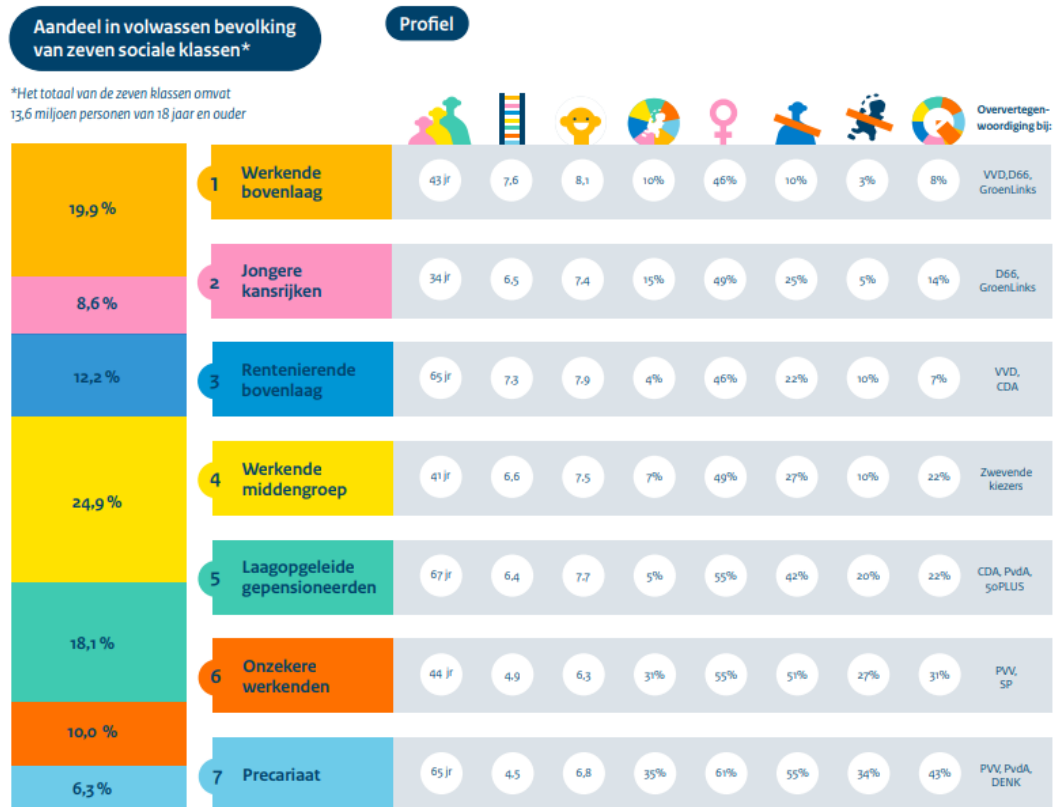
Hier ligt een wereld open en valt heel veel te verdienen. Niet alleen voor de hulpvrager, maar voor de samenleving als geheel. Tijd voor verandering. Voorkom onnodige zorgkosten door tijd aan mensen te besteden.

Omdat het zo'n opvallende keuze is, past de Klassenverdeling die het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) gemaakt heeft overal. Ook hier, want als je naar de twee laagste klassen kijkt, is te zien dat voor hen bijna overal de boot al weggevaren is en dat ze op de kade staan om ze uit te zwaaien. Te lang en te vaak zijn deze groepen achteraan gezet. Tijd voor verandering. Zeker voor de Klassen 6 en 7. [Eigentijdse ongelijkheid | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\)](#) Het gaat, zoals we als EAPN NL altijd al gezegd hebben en zullen

Zo zijn mensen die terecht gekomen zijn in de nachtmerrie, die we toeslagenschandaal zijn gaan noemen, zonder hun eigen toedoen door beleid soms zo zwaar gedupeerd doordat ze enorme sommen terug moesten en/of moeten betalen, dat ze vanuit een prima positie afgegleden zijn in de armoede en uitzichtloosheid. Ondanks een stormvloed aan discussies in het parlement en inmiddels diverse regelingen is dit probleem nog steeds niet opgelost. Wat nog erger is, zijn de feiten dat het wantrouwen dat een minister in de mensheid heeft er toe geleid heeft dat we inmiddels miljarden kwijt zijn en dat het nog heel wat miljarden zal gaan kosten en dat niemand er voor verantwoordelijk gesteld wordt. Fout beleid herkennen en erkennen, zijn blijkbaar onmogelijke stappen.

Vergelijk dit met het vertrouwen dat de demissionaire minister van Armoede, Participatie en Pensioenen terug wil brengen in de Participatiewet. Een wereld van verschil. Letterlijk.

blijven herhalen om meer dan genoeg inkomen om behoorlijk van te kunnen leven. Het gaat om de plek die de maatschappij je gunt als je afhankelijk geworden bent. Voor velen geldt dat die afhankelijk niets is wat je gekozen hebt, maar iets dat je overkomt. Of je wil of niet.

Legenda profiel in gemiddelden en percentages

Dit schema spreekt boekdelen, zeker gezien we er altijd van uit zijn gegaan dat Nederland een land is met forse nivellering, met een sociaal karakter en een redelijke verdeling. Het Klassenoverzicht spreekt boekdelen en zorgt er voor dat je schrikt. Zo ver zijn we al afgegleden en zo'n groot deel van de samenleving is al zo goed als losgelaten. Eén op iedere zes inwoners vind je terug in de klassen 6 en 7. Mensen waarvan de kans op een 'normaal' leven klein geworden is en die net nog of al niet meer aan een zijden draadje met de samenleving verbonden zijn. Hier is overleden de dagelijkse werkelijkheid. Ook onder hen die het geluk hebben nog een (deeltijd)arbeidsplaats te hebben, want zij zijn de werkende armen. Mensen die iedere dag hun aandeel leveren, maar daarvoor slecht beloond worden. Mocht het nog niet duidelijk zijn dat er iets goed mis is, dan maakt dit schema het wel goed duidelijk. Dé opdracht aan een nieuwe regering is, naast het klimaatprobleem, dan ook deze twee groepen sterk te ondersteunen en ook voor hen Nederland weer tot een fatsoenlijk land te maken, waar ook voor de zwakkeren een plek is om fatsoenlijk te kunnen leven.

Klimaat

De laatste tijd wordt veel over energiearmoede gesproken. EAPN NL is van mening dat dit een verkeerd gekozen term is. Er is allesbehalve gebrek aan energie. Het gebrek waar de term aan refereert is het tekort aan middelen om voldoende energie in te kopen. Om die reden hebben wij de term energie ongelijkheid geïntroduceerd. Wij geld heeft kan zoveel energie kopen als hij wil, zelfs al wordt een deel ervan verkwist. Zie de open deuren van winkelketens, zelfs als het overdag vriest als voorbeeld. Maar heb je weinig inkomen en moet je keuzes maken, zeker wanneer de keuze wel of niet warm en gezond eten is, dan wordt energie een product dat duur is en waarvan je zo min mogelijk wil gebruiken. Hoe ernstig dit probleem is, werd zeer duidelijk toen de tarieven als een raket de hoogte in schoten. Om iedereen toegang tot voldoende energie te geven, is minimaal noodzakelijk dat het minimumloon en de daaraan verbonden minimuminkomens (uitkeringen en AOW) snel extra verhoogd worden en daarna volledig meegroeien met de loonontwikkeling. Dat omdat ook de tarieven steeds 'meegroeien'. De tweede belangrijke stap is dat snel met het goed isoleren van huurhuizen begonnen wordt. Door slecht geïsoleerde huizen aan te pakken snijdt het mes aan twee kanten. Het weglekken van energie (warmte) wordt voorkomen en de energierekening gaat omlaag. Dan kunnen ook mensen met een laag inkomen het huis warm stoken. Wanneer, zoals nu een deel van de armen de verwarming of helemaal niet meer gebruikt of altijd op een laag pitje zet, zullen we de kosten later tegenkomen. Kosten van huizen die vochtig zijn en mensen die door de kou zorg nodig zullen hebben. Alles onnodig als er goed geïnvesteerd wordt.

Dit is ook onze inzet voor wat betreft de Green Deal. Ook arme mensen willen hun deel leveren, mits ze daartoe in staat zijn. Daar zal bij de energietransitie en andere maatregelen rekening mee gehouden moeten worden, zoals we al in onze reactie op de EU Green Deal schreven [Microsoft Word - 2020 reactie reactie EAPN-NL op Green Deal EU \(eapn.nl\)](https://www.eapn.nl/nl/2020/04/microsoft-word-2020-reactie-reactie-eapn-nl-op-green-deal-eu-eapn.nl)

** Deze belangrijke en uitdagende transitie is voor ons de stap naar de toekomst, waar iedere burger binnen de EU van kan profiteren. Dat hebben we opgenomen in deze 8 voorstellen door naar arbeidsplaatscreatie te kijken, door naar de zo noodzakelijke verhoging van het minimuminkomen te verwijzen, door kinderen vanaf hun schoolleeftijd te leren genieten van wat de natuur ons biedt en te leren wat delen en participeren betekent.*

** We willen daar nog twee zaken aan toevoegen, namelijk de circulaire economie, die zoveel te bieden heeft, ook voor mensen die nu door een beperking of door een lange tijd buiten de betaalde arbeid zo goed als kansloos zijn op wat men de eerste arbeidsmarkt noemt. De uitbouw van de circulaire economie is een van de bouwstenen van een Green Deal, aangezien hergebruik voorkomt dat nieuwe grondstoffen noodzakelijk worden. Ondersteuning van de circulaire economie, van eigen initiatief vanuit mensen met lage inkomens, mensen beperkingen en ouderen, zorgt voor hergebruik en draagt een grote steen bij aan de Green Deal. Het financieel ondersteunen van lokale initiatieven, ook op het gebied van zorg en bijeenbrengen van mensen, is voor EAPN NL een van de basisvoorwaarden om de Green Deal echt te laten slagen.*

** EAPN NL en onze collega's binnen EAPN Europa leveren hier al een hele grote bijdrage, die echter veelal niet erkend en ondersteund wordt. Daar verandering in brengen, zien wij als een investering in die andere toekomst, die de acceptatie van de Green Deal vergroot. Ook omdat het een grote bijdrage levert aan het consuminderen.*

Onderwijs

Vaak wordt gezegd dat de weg uit armoede het vinden van een betaalde baan is. Feit is echter dat mensen die betaald werk verrichten zichzelf steeds vaker terugvinden in de categorie 'werkende armen', gewoonweg omdat het salaris te laag is om een normaal leven van te leiden. Sommige partijen denken dat de oplossing is de uitkeringen te verlagen, omdat daarmee de afstand tussen een loon en een uitkering groter wordt. Probleem is echter dat daardoor de werkende armoede niet minder wordt. De Directieve Minimumloon en de Aanbeveling Minimuminkomen van de Europese Commissie laten dat nog eens heel duidelijk zien.

Onderwijs wordt als die andere oplossing voor armoede gezien. Feit is echter dat we steeds meer kinderen van ouders in armoede weg zien vallen binnen en buiten het onderwijs. Voor hen is de deur naar een opleiding vaker dicht dan gewenst. In zijn boek "Misschien moet je iet lager mikken", laat de socioloog Milio van der Kamp haarfijn zien hoe dit systeem werkt. Arm opgroeien is de eerste stap, leerkrachten die niets in je zien de tweede en de derde is dat je vaak als eerste generatie student aan de slag moet. Weerstand te over, waar je ondersteuning zou moeten krijgen. Wie graag meer wil weten kan met de Katrol in Rotterdam contact opnemen. Zij werken met kansloze kinderen om ook hen een toekomst te bieden. [De Katrol Rotterdam](#)

Stichting De Katrol geeft gratis leerondersteuning aan jonge kinderen uit achterstandswijken in de Rotterdamse deelgemeente Charlois. Studenten van de maatschappelijke studies van de Hogeschool Rotterdam en InHolland doen oefeningen, spelletjes en het huiswerk met hen. Dit alles bij de kinderen thuis. Zo krijgt leren – en school in het algemeen – een betere plek in het gezin en de studenten lopen tegelijkertijd een boeiende stage.

De Katrol betreft ouders nadrukkelijk bij de leerondersteuning – als na 3 tot 6 maanden de studenten weg zijn, moeten zij in staat zijn hun kinderen (meer) hulp te bieden bij het schoolwerk. Naast de leerondersteuning bieden de medewerkers van De Katrol ('ankerfiguren'), die professionele social workers zijn, sociale ondersteuning aan de gezinnen die dat wensen. Ouders beslissen zelf of ze gebruik willen maken van de leerondersteuning of van de dienstverlening van de ankerfiguren. Scholen dragen kinderen aan, die hier in hun ogen behoefte aan hebben. Ook melden ouders zichzelf via mond-tot-mondreclame.

De aanpak werkt, blijkt uit de resultaten van onafhankelijk kwaliteitsonderzoek: ouders en leraren zien zichtbare verbeteringen in houding en gedrag van de kinderen. Studenten en de Hogeschool Rotterdam zijn tevreden over het niveau van de stages. De gemeente Rotterdam heeft belangstelling voor de aanpak en in 2009 is De Katrol onderscheiden met de L-factor, een jubileumprijs van de Onderwijsraad rond kennisdeling.

Een ander instrument dat wij als ondersteunend zien, is door de media weggehoond. We spreken over het STAP budget, dat tot 1000 euro vergoedt, wanneer je een cursus of opleiding start. Je moet de subsidie aanvragen en niet iedere aanvraag wordt gehonoreerd. Maar toch, het is een prachtig activerend initiatief. Dat er in het eerste jaar wat kinderziektes te zien zijn, zoals cursussen die hiervoor extra ingericht zijn of niet bedoeld zijn, neemt niet weg dat duizenden mensen gebruik maken van deze gelegenheid. De voorwaarden moeten aangescherpt en dan zien we graag dat dit project verder wordt uitgevoerd. We hebben, in het kader van de discussies over de toekomst van de Participatiewet STAP genoemd als een instrument dat klantmanagers ter beschikking gesteld moet worden om met name hen die een uitkering aan komen vragen de kans te bieden zich verder te scholen om de kans op betaald werk te vergroten. Benieuwd of dat gaat gebeuren, want het past goed in het door ons geschilderde traject [2014 samen-opzoek naar verandering client routebeschrijving aanvraag uitkering.pdf \(eapned.nl\)](#)

Schulden

Bijna een miljoen mensen hebben met dusdanige schulden te maken dat ze ze niet meer op een normale manier kunnen terugbetalen. Circa de helft leeft ondertussen met een loonbeslag. Dat hakt er in. De afgelopen jaren zijn er al allerlei maatregelen genomen, te beginnen met de 100 miljoen per jaar, die oud-staatssecretaris Jetta Klijnsma ter beschikking stelde voor een uitbreiding en verbetering van de schuldhulp. Een andere belangrijke stap is het zogenaamde moratorium, waarmee de afbetaling zo'n zes maanden gestopt kan worden om ondersteuning te realiseren of een traject te bouwen. Minister van Armoede Carola Schouten verkorte het traject binnen de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen (Wsnp) van 36 naar 18 maanden. Daarnaast zal het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in samenwerking met de VNG, Divosa en NVVK (vereniging van kredietbanken) concrete afspraken maken over de begeleiding en nazorg van mensen in een schuldhulpverleningstraject. Uitgangspunt hierbij is dat begeleiding zo kort als kan en zo lang als mogelijk wordt ingezet, afhankelijk van de persoonlijke situatie. Stuk voor stuk belangrijke stappen. Wat we echter altijd gemist hebben en nog steeds missen, is de stap die we al zo lang onder de aandacht brengen, namelijk de schuldenverhogende kosten. Wanneer iemand een maand de huur niet betaald van zeg 600 euro dan ontstaat een schuld. Betaalt deze persoon de volgende maand wel weer gewoon de huur en de daarop volgende maanden eveneens, dan schuift de achterstallige huur niet mee, maar blijft staan. Kan men die huur van de nog openstaande maand niet betalen, dan volgt er mogelijk de stap naar de rechter en vervolgens de deurwaarder. Op dat moment ontploft de schuld en wordt de nog te betalen huur een schuld van 2000 euro. Met alle gevolgen van dien. Waarom niet de huur mee laten schuiven en een betalingsregeling afspreken voor de nog te betalen 600 euro? Bijvoorbeeld 50 euro per maand, zodat na een half jaar de schuld voldaan is? Het ChristenUnie Kamerlid Don Ceder zegt hierover dat we af moeten van armoede als verdienmodel en dat de bijkomende invorderingskosten de mensen heel vaak de das om doen. De ChristenUnie heeft een, wat zij noemen, 'maatschappelijk verantwoord incassomodel' ontwikkeld, waarbij zij ook rekening houden met het verschil tussen niet willen en niet kunnen betalen. Voor de laatste groep geldt dat nieuwe model. Een mooi initiatief dat hopelijk snel zal worden overgenomen en ingevoerd, zodat mensen weer lucht en, we spreken er hierna over, weer Hoop krijgen. Schulden kosten niet alleen hen die ze moeten terugbetalen veel geld, maar ook de samenleving als geheel. Kunnen we die voorkomen of terugdringen, is dat in ieders voordeel.

Hoop

Plantinga et. al. stellen: Armoede heeft verschillende effecten op hoe we ons voelen. Mensen die in armoede leven zijn gemiddeld minder gelukkig, waardoor het moeilijker wordt om zich op de lange termijn te concentreren. Ze hebben ook veel vaker problemen met hun geestelijke gezondheid, waardoor het moeilijker wordt om goede beslissingen te nemen. Armoede leidt tot meer stress, sommige negatieve gevolgen hebben ook langetermijneffecten en dat alles beïnvloedt beslissingen. In het leven van veel mensen spelen armoede, schaamte en stigmatisering een belangrijke rol, wat een verlamdend effect heeft op het gedrag. Ten slotte zijn mensen met lagere inkomens gemiddeld minder geneigd om andere mensen te vertrouwen, wat hen ervan kan weerhouden om nuttige contacten op te doen en in te zetten. Daarnaast heeft armoede invloed en effect op hoe we denken. Mensen in armoede scoren gemiddeld lager op intelligentietests. Daarnaast beperkt armoede de mentale capaciteit doordat mensen gedwongen worden om veel moeilijke beslissingen te nemen. Ten slotte leidt armoede er vaak toe dat mensen minder controle ervaren over belangrijke uitkomsten in hun leven—in het bijzonder hun financiële situatie. Ook heeft de ervaring van armoede effect op hoe en wat we kiezen. Armoede maakt mensen gericht op de korte termijn en maakt het moeilijker om wilskracht uit te oefenen. Daarnaast maakt het mensen vaak risicomijdend, ook als het beter is om wel risico te nemen. Ten slotte maakt armoede mensen minder gevoelig voor de invloed van context: verschillende bekende contexteffecten uit de gedragseconomie hebben geen of minder invloed op mensen met lage inkomens. Al deze factoren kunnen bijdragen aan het behoud van armoede: ze maken het moeilijker goede keuzes te maken en eruit te komen armoede. [De effecten van armoede op voelen, denken en doen \(arnoudplantinga.nl\)](http://arnoudplantinga.nl)

EAPN NL voegt daaraan toe dat veel gebaseerd is op Hoop. Hoop dat het beter wordt, Hoop dat de economie weer aantrekt, Hoop dat je winst kunt maken op de beurs, Hoop dat je in de loterij wint, Hoop dat je weer een baan vindt, Hoop dat je weer gezond wordt, alles hangt samen met Hoop. Langdurig in de armoede moeten leven, draagt bij aan het verliezen van die Hoop, want er verandert toch niets. Wat dringend nodig is, is de armen en uitgesloten weer Hoop geven. Hoop dat het stap voor stap beter wordt en dat je dat ook daadwerkelijk merkt en ziet. Willen we niet een flink deel van de samenleving verliezen, zal die Hoop terug moeten keren. Onderzoek van de Duitse Hans Böckler Stiftung laat zien dat 'Armoede de democratie in gevaar brengt. De sociale ongelijkheid is de afgelopen jaren zelfs nog groter geworden. Ook het vertrouwen in het politieke systeem lijdt hieronder.' [Armut gefährdet die Demokratie - Hans-Böckler-Stiftung \(boeckler.de\)](https://www.boeckler.de) Mensen die alle Hoop verloren hebben, zijn ook hun interesse kwijtgeraakt. Het herstellen van hun Hoop voor hen en hun kinderen op een betere toekomst zal heel wat inzet vergen. Het herstel van vertrouwen, zoals dat op dit moment binnen de kaders van de Participatiewet gebeurt, kan hier een bijdrage leveren. Maar dat is slechts een eerste stap, er is meer nodig. Veel meer.

Conclusies

De verkiezingen zijn geweest, de uitslag is bekend. Er zijn nu twee coalities mogelijk. De ene is PVV, NSC, VVD (al dan niet ook de BBB) of PvdA/GL, NSC, VVD en D66. Een derde zou een minderheidskabinet zijn. Welke combinatie het ook wordt, een aantal zaken blijven urgent, zoals we in dit stuk duidelijk weergeven.

1. De verhoging van het minimumloon, met behoud van 100% koppeling voor alle uitkeringen en de AOW is zeker. Dat heeft te maken met de keuzes die partijen maken. De PVV heeft duidelijk gemaakt dat deze stap gezet moet worden. De PvdA/GL combinatie heeft het als een van haar plannen voor de toekomst gepresenteerd. Dat dit onderwerp een belangrijke rol zal spelen bij de formatie, met een positieve uitkomst, lijkt duidelijk. Welke (extra) stappen gezet zullen (kunnen) worden, is natuurlijk afhankelijk van de onderhandelingen, maar dat er een verhoging komt, lijkt zeker.
2. Dan het klimaat. Waar onder coalitie een het klimaat een minder prominente rol zal krijgen dan onder coalitie twee, willen we toch hier een lans breken voor twee belangrijke stappen. De eerste volgt de lijn die de NSC heeft uitgezet, namelijk de kosten van wonen verlagen. Huurverlaging lijkt uitgesloten, gelet op het voorstel van de demissionaire minister de Jonge (Huisvesting), dat door de Raad van State zwaar bekritiseerd is. [Microsoft Word - brief aan minister van volkshuisvesting over huurverlaging lage inkomens, 120122 \(eapned.nl\)](#) Dan blijven er nog twee opties. De eerste is een huurbevrozing voor de komende vier jaar of, en daar pleiten we voor, een grootscheepse isolatiecampagne van sociale huurhuizen. Het feit dat er nog tienduizenden huizen zijn waar ramen van enkel glas te vinden zijn, laat zien hoeveel mensen aan stoken kwijt zijn, waardoor hun energierekening onnodig hoog is. Door snel en effectief de huurhuizen te isoleren kan de rekening fors verminderd worden, waardoor er meer overblijft om van te leven. Hier willen we ook graag wijzen op het voorstel dat we bij demissionair minister Jetten (Klimaat) neergelegd hebben om de zonnepanelen die worden vervangen, te gebruiken om huurhuizen van zonnepanelen te voorzien. [2022 brief aan minister jetten over hergebruik zonnepanelen voor huurhuizen juni.pdf \(eapned.nl\)](#) Men kan daar op tegen zijn en het als tweederangs zien, feit is dat deze nog steeds goed functionerende panelen zorgen voor vermindering van het gebruik. Bovendien is het een mooie stap binnen de kaders van de circulaire economie. En, waar waarschijnlijk niet zo bij wordt stilgestaan, het verlicht de druk op het elektriciteitsnet, dat nu overvol is.

3. Werk voor iedereen die wil en kan? Ons uitgangspunt is dat mensen die graag zouden willen werken, maar nu noodgedwongen aan de kant staan, een echte kans moeten krijgen. Daarom hebben we het project ingediend om, binnen de circulaire economie, mensen met een beperking te ondersteunen een (deeltijd)werkplek te vinden die bij hen en hun beperking past. De circulaire economie is aan een niet meer te stuiten opmars bezig. Dat hangt uiteraard ook samen met de enorme problemen die de klimaatverandering veroorzaakt en de gevolgen die het allemaal heeft. Tel daarbij op dat het Recovery en Resilience Programma van de EU geld biedt om dit soort initiatieven van de grond te krijgen en we vragen ons af waarom er niet positief op projecten als de onze gereageerd wordt? We spreken de hoop uit dat de nieuwe coalitie het belang, en de kansen, ziet om hier werk van te maken.
4. Wat het ook wordt, zoals het de afgelopen twee decennia is gelopen, kan niet langer. De nieuwe trend, zoals de privatisering van de zorg, past niet bij Nederland en veroorzaakt een grote kostentoeename. We hopen dat dit snel teruggedraaid en beëindigd zal worden.

Bestaanszekerheid is de basis van een samenleving. Wanneer steeds meer mensen niet meer rond kunnen komen en geen toekomst meer zien voor henzelf en hun kinderen zal ons toekomstbeeld vergelijkbaar worden met wat we vaak in science fiction films zien, namelijk een verpauperde maatschappij waar ieder voor zich overleeft. We staan voor solidariteit, we staan voor een SAMENleving, voor een Nederland waar echt voor iedereen een plek is en waar echt iedereen telt. We staan niet alleen, zoals we kunnen zien aan rapporten zoals van de VNG, van het SCP en aan de aanpak van de Participatiewet. We verachten van de nieuwe regering niets anders dan dat ze die weg volgt en Nederland weer Nederland maakt, een land waar we elkaar vertrouwen en iets gunnen. Waar armoede niet langer normaal is.

Ulicoten, 1 december 2023
Jo Bothmer